

РОЗДІЛ 1

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: АНАЛІТИКА, ДЕФІНІЦІЇ, ІННОВАЦІЇ

УДК 002:025.5

М. Л. Бессарабова
(*м. Харків*)

АНАЛІТИКА, ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА, ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ, НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ: ДО ПИТАННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ ПОНЯТЬ

Стрімкість змін сучасного соціального життя спричиняє появу нових видів професійної діяльності. Задовольняючи практичні потреби доби, виникають нові форми роботи, роди занять, професії. І тільки згодом з'являється їх теоретичне осмислення. Відтак має місце ситуація, коли теоретичне обґрунтування й осмислення не встигає за швидкістю перетворень реалій у навколишньому житті. Зокрема діяльність аналітиків, інформаційно-аналітичних служб та центрів передують теоретичному обґрунтуванню підвалин такої діяльності. Інформаційно-аналітичні підрозділи й окремі організації стають дедалі популярнішими, а результати їхньої роботи – більш потрібні. Це спричиняє актуальність теоретичного осмислення інформаційно-аналітичної діяльності, яке має на меті підвищення ефективності роботи фахівців цього напрямку. Попри те, що сама діяльність набуває все більшої популярності, досі існує термінологічна невизначеність самої суті аналітики, інформаційно-аналітичної діяльності, інформаційно-аналітичної роботи. Зокрема, у наукових працях зустрічаємо поняття аналітика, інформаційно-аналітична робота, інформаційно-аналітична діяльність.

Метою статті є співставлення вищезазначених понять, проведення межі й визначення співвідношень між ними.

У визначеннях інформаційно-аналітичної діяльності наголошується на провідній ролі інформації як головного джерела пізнання й матеріалу роботи фахівця-аналітика. Зокрема, М.Варенко дає таке визначення: «Інформаційно-аналітична діяльність – це специфічний різновид інтелектуальної, розумової діяльності людини, в процесі якої внаслідок певного алгоритму послідовних дій з пошуку, накопичення, зберігання, обробки, аналізу первинної інформації утворюється нова, вторинна аналітична інформація у формі аналітичної довідки, звіту, огляду, прогнозу тощо» [1, с. 14]. Таке визначення (перша його частина), на нашу думку, не є сутнісним, таким, що виокремлює інформаційно-аналітичну діяльність з-поміж наукових способів осягнення світу, оскільки визначення лише формулює основну особливість способу виникнення нового знання в багатьох гуманітарних науках. Вказівка на те, що результатом такої діяльності є створення вторинного документа потребує додаткового роз'яснення й тягне за собою визнання ознаки, яка є більш ідентифікуючою, – це практична орієнтованість на розв'язання певної актуальної проблеми сьогодення. Тому, на нашу думку, більш точним визначенням є інформаційно-аналітичної діяльності як сукупності дій на основі

концепцій, методів, засобів, нормативно-методичних матеріалів для збору, накопичення, обробки та аналізу даних з метою обґрунтування та прийняття рішень.[3, с.242]. З цього визначення ІАД сприймається як інтелектуальний компонент процесу управління. Під таким кутом зору інформаційно-аналітична діяльність постає як молода галузь науки, що виникла на стику кількох різних класичних і нових наук (логіки, методології, інформатики, менеджменту тощо) для задоволення сучасної актуальної потреби вироблення обґрунтованих й доцільних управлінських рішень за умов перебування в середовищі інформаційного суспільства. Її специфіка в тому, що вона завжди практично орієнтована, здобуває нове знання не має характеру універсальної позачасової істини, яка й надалі може застосовуватися – воно лише працює на розв’язання конкретної проблеми в різних сферах життя (політичні, економічні, соціальні відносини тощо) або спрямоване на виявлення й прогнозування таких проблем. Проте наукою інформаційну аналітику не називають, а лише відзначають її науковий характер. Відзначаючи здатність інформаційної аналітики виконувати якісно-змістовне перетворення первинної інформації, теоретики ІАД акцентують її науковий характер, адже особливістю наукової діяльності саме й є вироблення нового знання. Прикладний характер аналітики не заперечує її наукового статусу, а надає їй певних особливостей. Аналітика завжди має справу з ситуативною, тимчасовою актуальністю досліджуваних проблем. «Інформаційна аналітика працює в режимі реального часу - часу життєдіяльності своєї предметної області (політики, економіки, бізнесу) і у відповідності з темпом необхідних управлінських реакцій на динаміку подій, що відбуваються в даній області» [4, с.17].

Відтак ІАД можна визначити як рід діяльності, що розв’язує актуальні проблеми сьогоденного соціального, економічного, соціального, політичного життя засобами переробки первинної інформації.

Проте аналітика не завжди націлена на розв’язання якихось конкретних проблем (у значенні конфліктів, протиріч). Інколи вона покликана задовольняти інформаційні запити в умовах, коли єдиного джерела інформації не існує. Зокрема це необхідність моніторингу стану справ у певній сфері діяльності для діагностування ситуації, прогнозування певних напрямків її розвитку тощо. Крім того, часто інформаційно-аналітична робота виконується не на замовлення конкретного споживача – вона розрахована на масового споживача, ним може стати будь-хто, хто цікавиться запропонованим питанням. Прикладами такого роду інформаційно-аналітичної роботи є поширена практика інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек або спеціалізованих центрів, яка полягає в постійному триманні «руки на пульсі» різних досліджуваних областей (життя організації, цілого регіону, окремих соціальних груп). Результатом такої діяльності є створення різного роду статистичних щорічників, інформаційних оглядів і хоча поширеною є практика зарахування інформаційних оглядів до зразків суто інформаційної роботи, останнім часом аналітичний компонент бібліографічної діяльності настільки збільшився, що це дає підставу стверджувати про інформаційно-аналітичну природу таких праць [2, с.21]. У цьому аспекті ІАД найбільше зближується з науковою діяльністю, оскільки її об’єктом стають явища різних сфер життя, при їх вивченні застосовуються аналітико-синтетичні методи (під час складання проводиться аналіз достовірності/релевантності інформації, в огляді даються певні оцінки розвитку

проблемної ситуації, зіставляються різні погляди).

Таким чином, ми бачимо, що ототожнювати цілі й завдання ІАД з цілями ефективного й обґрунтованого управління не варто, адже цілі ІАД можуть бути то ширшими, більш схожими на цілі науки (вивчення стану проблеми в певній сфері), то вузкими, орієнтованими на прийняття управлінського рішення.

Окремо варто зупинитися на методах дослідження й джерелах здобуття даних. Особливістю аналітики є те, що вона працює, як правило, не з самим об'єктом дослідження безпосередньо, а з його відбитком у якихось документах і повідомленнях. Хоча беззаперечно стверджувати це не можна (певна кількість інформаційно-аналітичних центрів самі ініціюють і реалізують різні соціологічні опитування). Алей й ця ознака не позбавляє її ознак наукової діяльності (зокрема гуманітарної сфери), адже особливістю гуманітарних наук є те, що їхніми об'єктами стають явища людського духу й культури, а дослідження спираються здебільшого на герменевтичні методи, які передбачають інтерпретацію текстів і явищ. Те, що аналітика отримує знання не дослідно-експериментальним методом, а на основі аналізу та інтерпретації існуючих теорій, описів фактів, засобами інформаційного моделювання реальності, - також робить її різновидом гуманітарних наук. Аналітик, спираючись на інформаційні моделі (відбитки в інформаційному просторі подій, фактів, дій, ідей, думок, почуттів людей, природних, соціальних, політичних, фінансових, економічних процесів і т.п.), виявляє в них об'єктивні закономірності і тенденції, визначає рушійні ними механізми, причинно-наслідкові зв'язки. У цьому сенсі аналітик створює нове знання про ті фрагменти реальності, які знаходяться в полі його професійного інтересу, виступаючи де факто дослідником своєї предметної області.

Щоб визначити співвідношення ІАД з науковою діяльністю, необхідно сформулювати висновки щодо її специфіки. Уже відзначалися такі риси ІАД: 1) орієнтація на теперішній і майбутній стан питання (прогностичний аспект ІАД), відсутність самодостатнього інтересу до історичного аспекту досліджуваного об'єкта (хоча знання цих аспектів можуть залучатися для кращого розуміння сучасних процесів); 2) широта сфери застосування подібної діяльності (можуть вивчатися сфера економіки, політичних відносин, культурного, соціального життя, життя окремої організації); тобто об'єкт вивчення може збігатися з об'єктом інших наук або ж може формуватися власний, який є синтетичним утворенням; 3) специфіка застосовуваних методів й використовуваних джерел (може мати місце ситуація, коли аналітик досліджує не сам об'єкт, а його відбиття різних джерелах інформації; може вдаватися не тільки до суто наукових методів, а поєднувати їх з суб'єктивно-інтуїтивними методами).

Попри те що ІАД має власні виразні особливості, на нашу думку, її слід розглядати як наукову галузь, специфіка якої найбільше виявляється в 1) її синтетичному характері (оперує знаннями різних наук і галузей життя); 2) надзвичайній актуальності для практичних потреб сьогодення; інколи ця актуальність є ситуативною.

Тож усе перераховане цілком дає підстави розглядати інформаційну аналітику як загальну міждисциплінарну практично орієнтовану гуманітарну синтетичну науку, результати якої задовольняють як інформаційні потреби процесів управління, так і слугують меті поглибленого вивчення окремих галузей життєдіяльності

суспільства, а також сприяють кращій орієнтації в навколишньому світі широких мас споживачів.

Сама інформаційна аналітика існує в кількох площинах: 1) як система методів, прийомів, законів аналізу певних явищ суспільного життя й розв'язання практичних потреб цих сфер; 2) як практична діяльність щодо реалізації вищезазначених знань; 3) як інституалізована область практичної діяльності, що має теоретичний, технологічний та організаційний компоненти.

Строкатість сфер реалізації ІАД, її форм продуктів утруднюють чітке визначення ІАД і розмежування її з суто аналітичною діяльністю. ІАД, реалізуючись у тематичних оглядах, які продукують працівники бібліотек, аналітичні коментарі аналітиків щодо значних подій сьогодення, робота експертів-аналітиків щодо розв'язання конкретної проблеми певної організації тощо, - передбачають різну пропорцію між суто інформаційною роботою та аналітичною складовою та унеможливають проведення чіткої межі між власне аналітичною роботою та інформаційно-аналітичною. Це завдання видається перспективним для подальшого наукового дослідження.

Список використаних джерел

1. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність : навч. посіб. / В. М. Варенко. – К.: Університет «Україна», 2014. – 417 с.
2. Грогуль О. Інформаційно-аналітична діяльність Рівненської державної обласної бібліотеки // Вісник Книжкової палати. - 2012. - № 3. – С. 19-24
3. Муковський І. Т. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах : навч. посіб. / І. Т. Муковський, А. Г. Міщенко, М. М. Шевченко – К.: Кондор, 2012. – 224 с.
4. Сляднева Н. Информационно-аналитическая деятельность: проблемы и перспективы / Н. Сляднева // Информационные ресурсы России. — 2001. — № 2. — С. 14—21

УДК 002:001.4

**Л. Ю. Бурківська, С. М. Григораш,
Л. І. Петришин, К. А. Бойчук**
(м. Івано-Франківськ)

УКРАЇНСЬКА ДОКУМЕНТОЗНАВЧА ТЕРМІНОЛОГІЯ: СКЛАД ТА СТРУКТУРНА БУДОВА

На сучасному етапі розвитку суспільства особливого значення набуває створення стійкого термінологічно апарату кожної галузі знань. Термін допомагає точно і стисло описати певне поняття, уникнути двозначностей, що значно спрощує роботу фахівців. Саме тому важливо знати не тільки тлумачення терміна, а ще і його походження, адже рівень розвитку наукової мови впливає на інтелектуальний рівень суспільства загалом, свідчить про стан мовного самовиявлення народу. Формування наукової мови в Україні відбувалося за несприятливих умов і саме тому галузеві терміносистеми не розвивалися природно. Умови бездержавності України